

szilyevicset ide-oda vonszolják, s ezzel szinte meggyalázzák. Talán a rendező azt kívánja közölni: így jár egy gazember, az, aki megérdemelte a sorsát. Csakhogy az előadás házfelügyelője nem volt gazember tőle nem kellett félni. Nem stimmel, érthetetlen a zárójelenet, arról nem is szólva, hogy az előadás egészen váratlanul és indokolatlanul vígjátékból tragédiába vált át.

Miért?

Persze, nem ez az egyetlen miért, amit az előadás láttán fel kell tennünk, de talán ez egyike a legfontosabbaknak, mert arra mutat, hogy vezérelv nélkül dolgozott a rendező, s azért is, mert meggátolta a színészt, hogy ne csak remek torzót, hanem kivételes értékű egészet nyújtson.

GEROLD László

TELEVÍZIÓ

A KÖLTŐI KÉP BANALIZÁLÁSA

Nem hiszek a vers illusztrálhatóságában, dramatizálásában, megfilmesítésében. Egyszerűen nem hiszem, hogy a verssel bármi más lehet kezdeni olvasásán vagy művészi előadásán kívül. Művészi előadássá sem az teszi, hogy színész mondja el, hanem, hogy az előadónak sikerül-e a költői szándéknak megfelelően úgy értelmeznie a verset, hogy az a hallgatót, a nézőt hozzásegítse a költemény teljesebb átéléséhez.

Ha történetesen a televízióban mondanak verset, nekem, az ekránon innen ülőnek éreznem kell (többek között) a színész küzdelmét a megformálással, hogyan szűri át önmagán, hogyan hitelesít és mélyít a hangerővel, kézmozdulatának, szemvillanásának erejével. Mert ezek a legfőbb kellékek, amelyekkel az előadó megkísérli felszínre hozni és hallgatójával, nézőjével is megismertetni a vers mélyebb rétegeiben levő tartalmakat. Így segít közelebb a versszervező intellektuális tartalmakhoz, így ismerteti meg jobban a vers gondolati magvát, s fedi fel azokat a színeket és hangulatokat, amelyeket a nem eléggé gyakorlott olvasó talán föl sem fedezne.

Közhely, hogy minden jó verset sokféleképpen lehet elmondani, csak úgy nem, hogy monoton, fölolvasszerű legyen. Márpedig Ács Károly

Költői színház. *Máglya*. Ács Károly versei. Készítette az Újvidéki Televízió. Rendező: Branko Mitić. Forgatókönyv: Branko Mitić és Erlauer Csaba. Szereplők: Baja Gardinovski (költő), Míinja Stevović (nő), Miodrag Petrović (férfi). Operatőr: Apró Zoltán. Sugározta a Belgrádi Televízió második műsora, 1986. szeptember 14.

A *Menetrend dicsérete* című verskötetének fordítása alapján készült fél-
 brás földolgozás pontosan ilyen volt. A versmondás egyszólamú, szín-
 telen és íztelen: egy vers sem bontakozhatott ki, nem lobbanhatott föl
 (mint kellett volna a *Máglya* esetében), és nem mélyült el, ahogyan azt
 a *Gyökér és szárny* vagy a *Glossza* alapján elvárhattuk volna. Egyszerű
 versolvasásáá degradálódott Ács költészetének bemutatása, úgyhogy
 mögüle nem érezhetjük ki a költői magatartást, s mintha elsikkadtak
 volna a jellegzetesen ácsi dilemmák is. Kicsorbult e költészet éle, és
 intellektualizmusa sem jutott kifejezésre.

A versmondás problematikusságát még csak tetézte, hogy a rendező
 valós képekkel illusztrálta a költői képeket, amivel banálissá tette az
 egész vállalkozást. A televíziós szakirodalom ugyanis már régen tudja,
 hogy a legtöbb olyan vállalkozás, amely a vers képi világának ábrázol-
 ásával igyekezett a hatást fölerősíteni, rendszerint teljes kudarccal járt.
 „Már a látószögek és képkivágások önkényes kezelése is figyelmet el-
 terelő tényező. Mennyire az, ha a környezetet tartalmazó tárgyai meg
 nem érdemelt hangsúlyt kapnak. De a súlyosabb probléma
 a költői kép és a valós kép fogalmának összekeveréséből adódik. Itt
 a magyarázata annak, hogy azok a kísérletek, amelyek egy-egy vers
 képi anyagának naturális feldolgozását próbálták megvilágítani, leg-
 inkább teljes kudarccal jártak.” (Sándor György)

Mintha így végződött volna az említett kísérlet is. Piacon készült
 takaróképekkel, papírzúzdai gépek zakatolásával és utcai sétafikálással
 ugyanis aligha lehet közelebb kerülni a *Menetrend dicsérete* elemző,
 számon kérő és megállapító, de nem emlékező vagy melázó verseihez.
 Ácsnak éppen a tévében bemutatott kötetében olvashatjuk ezeket a
 sorokat:

Legyen a vers a vágytól édes
 gyümölcsben mag, fogat törő,
 de jó melegben jó növény lesz,
 megáll a század döngőlő (. . .)

A téves értelmezésből eredő rendezői melléfogásokat még csak tetézte
 a *Máglya* című szonettkoszorú „ekranizálása”. A szerelmi attitűd alap-
 ján Mitić ágyjelenetet rendezett, s így egy (impotens) pár vergődésévé
 degradálódott a vers. A rendező majdnem végig a kezek (szerelmes?)
 játéknak a koreográfiájával érzékeltette a két ember kapcsolatát, de
 ezek az operatort dicsérő, szép képek mégiscsak funkciótlanak, üresek
 maradtak, mindössze pillanatokra éreztettek némi szinkront a verski-
 fejezés és képkifejezés között.

Alapjában véve mégis egészen más hőfokon izzik az Ács-vers (hibái
 ellenére is), mint ahogy a langyos, televíziós változatból hihetnénk.
 Hogy is ne, amikor szinte lehetetlen képileg közvetíteni az ilyen sorok-
 kat:

Mert a kéz nemcsak simogatva boldog,
sőt nem is éppen úgy, ahogy irigy
álmok kaján adomáiból hírlík:
nem vén gyerek és okos bolondok

százszor megunt és százegyszer elrontott
játékszere (a kéz leér a szívig
és akármire nyúl: fehérén izzik
az érintés olvadt krátere). (. . .)

Ács Károly verseinek „láttán” is megmaradok abban a hitemben hogy a költői kép elsősorban asszociációs képsorokat villant föl az olvasóban, nézőben, hallgatóban egyaránt, olyanokat, amelyeket a televízió valós képi fogalmazásával (egyelőre legalábbis) nehezen tud megközelíteni. S amíg a technikai lehetőségeket kutatja, hozza nekünk közelképbe a verset előadó színészt, hogy vele együtt élvezhessük a költészetet is.

BORDÁS Győző

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

KÉPZŐMŰVÉSZET MANKÓKON

Művészet és tudomány című kiállítással lepte meg a világot Maurizio Calvani, a 42. Velencei Biennálé Vizuális Szekciójának igazgatója. Ha provokatív kérdésfelvetésével akart kitűnni, akkor alighanem elégedett lehet ezúttal is. Persze, a kilencvenéves Biennálé tekintélye, hírneve, a világ képzőművészeinek, ítélszeinek mozgósítása amúgy is szavatolja, hogy az esemény nem múlik el visszhang nélkül. A legutóbbi Biennáléval szemben, amely a művészettörténetet aktualizálta, és az anakronisztikus festészetet favorizálta, ez látszólag teljesen a jelenkornak van szentelve. Látszólag, mert, noha úgy tűnik, hogy a korábbiakhoz képest homlokegyenest ellentétes a téma, a történelemmel, a múlttal, a hagyományokkal fennálló kapcsolatok korántsem elhanyagolhatók.

Maurizio Calvani azzal magyarázza a témaválasztást, hogy „maga a művészet is a tudás egyik formája, és elsősorban ebben rejlik a tudománnyal való fő összefüggése”. Ez olyan általánosság, melybe minden belefér. A művészet is, meg a tudomány is. Legfeljebb egy kifogásolnivalónk lehet: az, hogy ez a kiállítás mindenáron a tudomány mankóira támaszkodónak akarja bemutatni a művészetet. Mintha napjaink művészetét nem lehetne magára hagyni, önmagában tárgyalni. Egy kis-